

(11. Vagi, peregrini et advenæ possunt ubilibet præcepto paschali satisfacere, etiam in ecclesiis regularium. *Vide d. verb. EUCHAR.*, n. 15.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Debent semper vagi, peregrini et advenæ in ecclesia parochiali præcepto Paschalis communionis satisfacere.

RESPONSIO AUCTORIS.

Cum Paschalis communio debeat fieri in propria parochia, et vagi, peregrini et advenæ nullam habeant parochiam, stat mea conclusio suffulta, nedum classicis auctoribus, sed etiam constitutione Julii II, incip. *Dum ad sacram*, § 37, relata a Lañtusca, in *Theatro regularium*, verb. *EUCHARISTIA*, n. 6, edit. Rom., et novissime meam conclusionem defendit ut communissimam D. Alphonsus de Liguori, *Nell' Istruzione, e Pratica per li confessori*, italico idiomate, impressa Venetiis 1759, qui tom. I, cap. 12, punto 2, num. 42, sic expresse tradit: « I pellegrini, quali si trovano lungi dalla parrocchia propria, possono far la comunione in qualunque chiesa; nè sono tenuti a farla nella parrocchia del luogo, dove si trovano: così comunissimamente Gaet. Soto, Azor, Suarez, Lugo, Sanchez, Bonacina, Castropalao, Salm. contro Barbosa, Torn. e Roncaglia, La ragione è, perchè essi non hanno allora il proprio pastore, che debba riconoscerli, onde cessa affatto il fine di comunicarsi in parrocchia. »

(12. Fratres et sorores tertii ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pinzochera, Cordellati, et alii quocunque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes, debent, pro satisfaciendo præcepto paschali, eucharistiam recipere a proprio paroco et non a regularibus. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, cit. art. 1, num. 16.

(13. Famuli, domestici, et continui commensales in monasteriis regularium degentes, satisfaciunt præcepto paschali, recipiendo eucharistiam ab ipsis regularibus. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, n. 17.

(14. Hoc tamen privilegio non gaudent, sæculares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, et cum sæcularibus exteris extra monasteria habitant. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 18.

(15. Nec hoc privilegio gaudent advenæ, qui in monasteriis regularium infirmitur. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 19, *ibid.*

* Famuli famulæque communicare debent in parochia dominorum, penes quos habitant, Bened. XIV, *Inst. ecclesiast.*, 83, n. 22. Id quod pro solo implemento præcepti communionis in Paschate limitandum venit, cum cæteroquin a proprio paroco dependentiam habeant, v. g. in matrimonio contrahendo, in funeribus. *Ibid.*, l. c., et *Inst. eccles.* 33, n. 17. *

(16. Regulares non possunt in die Paschatis administrare sæcularibus eucharistiam.

Vide d. verb. EUCHARISTIA, num. 20, *eod.* (17. Etiam si tales personæ sæculares in alia die satisfecerint præcepto. *Vide v. verb. EUCHARIST.*, n. 21.

(18. Per communionem sacrilegam non satisfit præcepto. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 22.

(19. Qui culpabiliter non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ab ingressu ecclesiæ, et moriens privatur ecclesiastica sepultura. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, n. 23, l. cit.

(20. Ipse tamen non adimplens præceptum Paschale, non est ipso jure interdictus, sed interdicens; unde si ante declarationem moriatur, non est privandus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adesset statutum synodale in contrarium. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 24.

(21. Qui ex malitia, vel impotentia non communicavit in Paschate, probabiliter et in praxi debet statim post communicare, quam primum poterit. Ita S. Thomas, Navarr. Suarez, Vasquez, Azor. Coninch, Silverster, Fagund., Layman, Hurtadus, Lugo, Bernal., Avers., Illsung, Platel, citati, et secuti a La Croix, lib. vi, part. i, n. 644, et plures alii contra S. Antoninum, Victoriam, Tolet., Medin., Gran., Præposit., Valent., Henrig. aliosque cum Diana, part. iii, tract. 4, resolut. 41, dicentes, non amplius ipsum obligari pro tali anno, quia communio videtur per præceptum fuisse alligata isti determinato tempore, ut obligatio audiendi missam alligatur certæ diei, qua transacta, non est amplius obligatio.

(22. At ratio pro nostra conclusione est, quia tempus Paschale est designatum, non ad terminandam, sed ad urgendam obligationem, quod colligitur ex verbis præcepti, nam cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnit. et remiss., dicit: « Ad minus in Paschate, » et concil. *Trid.*, sess. XIII, canon. 9, dicit: « Saltem in Paschate; » tum quia præceptum communionis Paschalis videtur esse virtualiter duplex, et continere in primis præceptum communicandi semel in anno, deinde communicandi circa Pascha ob venerationem festi, et commemorationem Cœnæ Domini; unde quamvis hoc posterius non possit amplius impleri, tamen prius, si nondum impletum est, adhuc impleri potest; adeoque etiam debet impleri, sicuti qui ex pœnitentia debet jejunare die Sabbati, si ex negligentia vel impotentia non jejundet tali die, tenetur jejunare tempore sequenti, et idem probat Carden., in *1 Crisi*, d. 52, dicens esse moraliter certum.

(23. Qui prævidet tempore Paschali se impediendum, probabiliter non tenetur prævenire, si jam semel eo anno communicaverit, vel brevè post Pascha esset communicaturus. Suarez, Lugo, Castropal. Bernal., Burg. Platell. Illsung citati, et secuti a La Croix l. vi, part. i, num. 642, et alii plures. (24. Qui tamen nec ante communicasset, nec postea habiturus esset occasionem, teneretur prævenire, ut satisfaceret præcepto commu-

nionis annuæ. Omnes citati doctores, et alii.

(25. Qui tempore Paschatis eucharistiam ex negligentia non suscepit, potest ab ordinario excommunicari. Sac. cong. Concil., 28 Januarii 1587, in responsione ad primum.

(26. Imo potest etiam mulctari pœna pecuniaria alicui pio loco applicanda. Eadem sacra congreg. Concil., in responsione ad secundum.

(27. Non expedit tamen quod episcopus talium absolutionem sibi reservet. Ead. sac. cong., in responsione ad tertium. *Vide verb. EUCHAR.*, n. 25, ubi afferuntur d. dubia cum respons. sac. congr.

(28. Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, num. 26.

(29. Communio an, et quando possit dari pueris, mutis et surdis a nativitate, energumenis, epilepticis, semifatis, stolidis, phreneticis et amentibus, aliisque infirmis. *Vide d. verb. EUCHARISTIA*, a num. 30 ad 33.

(30. Studiosi scholas frequentantes extra propriam parochiam, satisfaciunt præcepto communionis Paschalis, communicando in ecclesiis regularium, et aliorum, apud quos scholas frequentant, Gobat. tom. I, tract. 4, num. 77: « Consuetudine, inquit, fere ubique id obtinente. » La Croix, lib. vi, part. i, num. 636, et alii dicentes, quod ideo connivent prudenter ordinarii et parochi; quia professores longe facilius observant defectum, et ad confessionem et communionem urgent. Ubi tamen ordinarii et parochi contradicerent, essent mittendi studiosi singuli ad suas respective parœcias, quia ex supra adductis tenentur omnes pro satisfaciendo præcepto communionis Paschalis communicare in propria respective parochia, nisi alibi communicent ex dispensatione, vel permissione ordinarii seu parochi.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Falsa videtur hæc opinio censoribus, ordinario etiam, et paroco non contradicentibus (19).

RESPONSIO AUCTORIS.

Nescirem quomodo, si admittatur hæc opinio, seu censura *Romani theologi*, possunt sine gravi culpa ordinarii et parochi id scientes, talem gravem transgressionem tolerare, et nullimode contradicere, cum facile possent, et tenerentur. Unde ad ipsos, aliosque eximendos a gravi culpa, dicendum est, quod non contradicendo, sed id tole-

PASCUA.

SUMMARIUM.

1. Pascua unde nomen deducant? — 2. Pro pasceis intelliguntur illa loca, in quibus pecora, aliaque similia animalia pastum sumere solent. —

(19) Rectius putamus studiosos hujusmodi in parochia penes quam degunt, communicare de-

rando, accedat eorum, si non expressa, saltem tacita facultas, seu permissio; taciti autem, et expressi eadem est virtus, ac idem iudicium. L. *Cum quid* 3, ff. *De rebus creditis*, cap. Ex part. II, *De rescriptis*. Et frustra exprimitur, quod jam intelligitur. L. *Cornelius* 69, ff. *De hæredibus instituendis*; et l. *Hæc verba* 3, ff. *De legatis* 1. Habetur enim pro expresso, quod facile subintelligitur. L. *Fideicommissa* 11, ff. *De legatis* 3, § *Si filio*; maxime, ut inquit Gobat, tom. I, tract. 4, num. 67. « Consuetudine fere ubique id obtinente, » cum ipsa sit optima legum interpret. L. *Si interpretatione* 37, ff. *De legibus*, cap. *Cum dilectus* 8, *De consuetudine*; sicque, his stantibus, sistit in suo robore mea conclusio *; consule notam. *

(31. Qui fuerint interdicti declarati ex eo quod tempore paschatis non communicaverunt in parochia, si postea ibi communicant, debent absolvi, et cedulones amoveri. Sac. congreg. Episcop., in *Trojana*, 30 Aprilis 1613.

(32. Episcopus non debet procedere contra eos, qui in paschate communicaverunt Romæ. S. congr. Episcop., in *Castrensi*, 24 Maii 1624.

(33. Paschale tempus pro communionem Paschali a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis concluditur, nec potest ab episcopo prorogari, præsertim in sua synodo usque ad festum, v. g. Ascensionis Dominicæ, vel sanctissimæ Trinitatis, inconculta sacra congregatione: Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. VII, cap. 69, nu. 9, ubi dicit, quod si ejusmodi synodalis constitutio ederetur, corrigenda foret, quia non decerneret, quod est a jure prætermisum, sed contra jus limites ampliaret, ab ipso jure jam præfinitos. (34. Quocirca cardinalis Cantelmus archiepiscop. Neapolitanus probe noscens sibi non competere facultatem prorogandi dictum tempus usque ad diem Ascensionis, illam sibi concedi petiit a sacra congregatione, quæ ob ingentem numerum populi Neapolitanam urbem incolentis, petitam prorogationem concessit die 20 Martii 1694, quam idem cardinalis in suam inseruit diœcesanam synod. eodem anno celebratam. Quod idem præstitum fuit ab ejus successore cardinali Pignatello in synodo ab ipso celebrata anno 1726. Hæc ille.

(35. Superiores regulares, et non parochi debent exquirere a suis familiaribus et continuis commensalibus, eisque actu inservientibus, an præcepto Paschalis communionis satisfecerint: sic S. cong. Conc. ex Bullario ordinis Prædicatorum, t. VII, p. 322, constit. 69.

PASCUA.

3. Pascua, et silvæ de jure communi spectant ad communitatem. — 4. Adeo ut communia sint omnibus pasqua publica. — 5. Et sic dominus loci potest et ipse sua animalia mittere ad pasqua. — 6. Intellige tamen jus mittendi propria animalia ad

here; colligitur ex *Inst. Eccles.* 82, Bened. XIV, n. 32. (*Edit. Casin.*)

pascua publica competere quidem domino loci, tanquam civi illius loci. — 7. Non autem tanquam domino. — 8. Hinc si ex causa publica per communitatem fuit prohibita pascualio, tunc nec ipse dominus loci potest mittere sua animalia in loco prohibito pasculari. — 9. Jus pascendi in bonis communibus competit communitati, et dictum jus potest communitas exercere in iis tantum, quæ sub dominio universalitatis esse censentur. — 10. Adeo ut huiusmodi jus prohiberi non possit a domino castri ratione jurisdictionis, quam in eo exercet. — 11. Dominus enim loci prohibere non potest incolis usum pascendi, lignandi, et huiusmodi. — 12. Etiam si domino loci per principem esset concessum expresse feudum cum nemoribus, silvis et forestis exemptum ab omni onere. — 13. In aliis vero pascuis, quæ non sunt juris communitatis, sed ipsius domini castri, vel privatorum, communitas non potest, illis invitis, animalia ad pastum mittere. — 14. Dominus enim prohibere potest pastionem in suo. — 15. Unde si alicujus animalia depascant in loco, in quo a domino fundi jus pascendi sit interdictum, ad resarciendum damnum inde emergens tenetur ipse animalium dominus. — 16. Jus pascendi potest acquiri quinque modis, qui assignantur. — 17. Ad præscribendam servitutem juris pascendi requiritur immemorabilis, seu centenaria;

(1. Pascua nomen et originem ducunt a pascendo. *Communis.*

(2. Unde pro pascuis intelliguntur illa loca, in quibus pecora, aliaque similia animalia pastum sumere solent. *Communis.*

(3. Pascua, et silvæ de jure communi spectant ad communitatem, l. *Omnes 12*, cod. *De operibus publicis*; l. *Omne territorium 4*, cod. *De censibus*, cum similibus, Rota, part. iv, recent., tom. I, decis. 275, num. 2. (4. Adeo ut communia sint omnibus pascua publica, l. *In tantum 9*, ff. *De divisione rerum*, § *Universitatis sunt*; l. *Cum nulla 1*, et l. *Insignis 2*, cod. *De pascuis publicis*; Rota, part. iii, rec. dec. 433, num. 1. (5. Et sic Dominus loci potest et ipse sua animalia mittere ad pascua: Rota cit. dec. 433, num. 1. (6. Intellige tamen jus mittendi propria animalia ad pascua publica competere quidem domino loci tanquam civi illius loci. Rota, loc. cit., num. 1. (7. Non autem tanquam domino, cum ratione domini, et jurisdictionis nullum habeat jus in publicis pascuis. Rota, loc. cit., num. 1.

(8. Hinc sequitur, quod si ex causa publica per communitatem fuerit prohibita pascualio, tunc nec ipse dominus loci potest mittere sua animalia in loco prohibito pasculari, cum talis pascualio sibi non competat tanquam domino, sed tanquam civi, et propterea debet subjacere legibus aliorum civium. Unde cessat quod dicitur, leges inferiorum non ligare superiores, quia hoc est intelligendum respectu illius, in quo est superior et dominus. Rota, cit. dec. 433, num. 2.

(9. Jus pascendi in bonis communalibus competit communitati, et dictum jus potest communitas exercere in iis tantum, quæ sub dominio universalitatis esse censentur: Rota rec., part. ii, dec. 300, num. 1. (10. Adeo ut huiusmodi jus prohiberi non possit a domino castri ratione jurisdictionis, quam in eo exercet. Rota, loc. cit., n. 2.

vel requiritur, quod probetur quadragenaria cum titulo. — 18. Qui sine ullo ex dictis quinque titulis animalia sua pascit in interdicto fundo alieno, peccat graviter, vel leviter, juxta gravitatem, vel levitatem damni causati, et tenetur ad restitutionem. — 19. Item, qui sua animalia pascit in pascuis communitatis elocatis alicui privato, tenetur restituere damnum datum. — 20. Qui pascit animalia sua in pascuis communitatis non locatis alicui particulari, non peccat, nisi fortasse essent pascua divisa, et assignata singulis pro parte, ut plurimum solet fieri de silvis singulis assignatis pro parte, quia tunc pascendo in pascuis assignatis aliis, graviter peccaret, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni dati, et teneretur ad restitutionem. — 21. Qui pascit animalia sua in pascuis spectantibus ad communitatem, cujus ipse non est pars, secundum aliquos non peccat, nec tenetur ad restitutionem, maxime si pascat in pascuis communitatis vicinæ. Opinio contraria est probabilior et communior. — 22. Quæ dicta sunt de pascuis, intelligenda sunt etiam de lignatione in silvis. — 25. Recte tamen monent doctores, quoad ista attendendas esse consuetudines, et leges diversis provinciis ac locis proprias. — 24. Alia ad rem ad n. 32. — 35. Subnectuntur *Add. ex aliena manu* ad n. 41.

(11. Dominus enim loci prohibere non potest incolis usum pascendi, lignandi et huiusmodi. Card. de Luca, *De servitut.*, disc. 42, per tot. et disc. 36, n. 11. (12. Etiam si domino loci per principem expresse concessum esset feudum cum nemoribus, silvis et forestis exemptum ab omni onere. Card. de Luca, cit. disc. 42, n. 2.

(13. In aliis vero pascuis, quæ non sunt juris communitatis, sed ipsius domini castri; vel privatorum, communitas non potest, illis invitis, animalia ad pastum mittere. Rota, rec., cit. dec. 300, n. 3. (14. Dominus enim potest prohibere pastionem in suo: Rota, loc. citat., num. 4, et communis doctorum. (15. Unde si alicujus animalia depascant in loco, in quo a domino fundi jus pascendi sit interdictum, ad resarciendum damnum inde emergens tenetur ipse animalium dominus, jure naturali id suadente, et juribus scriptis id demandantibus; textu expresso in l. *De his 6*, cod. *De lege Aquilia*, ibi: « De his, quæ per injuriam depasta contendis, ex sententia legis Aquiliæ agere minime prohiberis; l. *Si Quadrupes 1*, ff. *Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, ibi: « Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, actio ex lege 12 tabularum descendit; et concordant l. *Si quis 1*, cod. *De fundis et saltibus rei dominicæ*; l. *Insignis 2*, et l. *Prata 3*, cod. *De pascuis publicis.*

(16. Jus pascendi potest acquiri quinque modis. Primo institutione, vel alia ultima voluntate, si jus pascendi relinquatur. Secundo, stipulatione, pactione, vel emptione, donatione, et simili contractu. Tertio, sententia: Quarto, lege, vel statuto. Quinto, præscriptione; Cæpol., *De servit. rustic. præd.*, cap. 91, a n. 6 usque ad 31, ubi late de omnibus; Panimol., dec. civil. *Moral. criminal.*, part. 1, dec. 25, adnotat. 2, n. 2; et alii.

(17. Ad præscribendam tamen hanc ser-

vitutem juris pascendi requiritur usus immemorabilis, seu tantum tempus, cujus initii memoria non exstet in contrarium, seu centenaria. Cæpol., loc. cit., nu. 32; Panimol., loc. cit., n. 3; Rota rec., part. ix, t. II, dec. 320, n. 8, et part. ix, t. II, dec. 337, n. 17. Vel requiritur quod probetur quadragenaria cum titulo. Rota, part. ix, tom. I, cit., dec. 300, n. 10.

(18. Qui sine ullo ex dictis quinque titulis animalia sua pascit in interdicto fundo alieno, peccat graviter, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni causati, et tenetur ad restitutionem, sicuti si in alia re damnificasset. *Communis.* (19. Item qui sua animalia pascit in pascuis communitatis elocatis alicui privato, tenetur restituere damnum datum, non aliter ac si ad personam privatam spectarent talia pascua, quia communitas illa locando dictæ personæ privatæ, transtulit totum suum jus in illam, non aliter ac si pro tempore vendidisset. *Communis.*

(20. Qui pascit animalia sua in pascuis communitatis ab ipsa non elocatis alicui personæ particulari, sed relictis communibus omnibus incolis et civibus, nullimode peccat, nisi fortasse essent pascua divisa, et assignata singulis pro parte, ut plurimum solet fieri de silvis ad ratam singulis assignatis pro parte, quia tunc non posset animalia sua pascere, nisi in pascuis sibi pro sua parte assignatis, et pascendo in pascuis assignatis aliis, peccaret graviter, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni dati, et teneretur ad restitutionem, ac si pasceret in interdicto fundo alieno, maxime si repartitio, et divisio talium pascuorum sit juste, et recte facta, quia quisque in parte sibi juste a communitate assignata habet jus strictum, tanquam in pascuis propriis. *Communis.*

(21. Qui pascit animalia sua in pascuis spectantibus ad communitatem, cujus ipse non est pars, secundum Dicastill. et alios cum Burg., centur. 3, caus. 77, non peccat, nec tenetur ad restitutionem; quod admittunt Illung, tom. IV, dec. 2, n. 284; Sanchez, in consil., lib. 1, cap. 5, dec. 1, n. 21 et 35, et alii, si pascat in pascuis communitatis vicinæ, quia talia damna mutuo compensantur in oppidanis vicinis; unde videntur ista licite per consuetudinem, aut saltem tantum sub pœna prohiberi, vel per pacta disjunctiva, ut vel non pascant, vel si pascant, et deprehendantur, solvant pœnam: opinio tamen contraria est probabilior, et communior cum Bonacina citat. et secuta a La Croix, lib. iii, part. ii, n. 255, quod nempe in hoc fiat injuria, possitque etiam peccari mortaliter, si attingatur materia gravis; nam quævis communitas habet ad sua pascua jus strictum contra alias communitates, neque scitur, quod adsint talia mutua pacta; neque potest dici, quod talia damna mutuo compensentur, quia, ut recte dicit Vasquez, cap. 5, *De restitutione*, § 4, dub. 1; compensatio debet fieri in bonis ejusdem, qui damnum intulit, et non in bonis alterius.

innocentis, prout in hoc casu frequenter fieret; cum non fiat ex bonis propriis ejus, qui damnum intulit, sed communibus aliorum, qui nihil debent.

(22. Quæ dicta sunt de pascuis, intelligenda sunt etiam de lignatione in silvis, ut tradunt communiter doctores. (23. Qui insuper docent, quoad ista attendendas esse consuetudines et leges, diversis provinciis ac locis proprias.

(24. Gabella imposita ab universitate super pascuis non comprehendit animalia ecclesiasticorum. Sac. congreg. Immun., 14 Sept. 1675, lib. i *Decret.* Altoviti, pag. 1146.

(25. Pro pascualio animalium ecclesiasticorum nihil solvendum, si hucusque ita fuit observatum. Sac. cong. Immun., in *Laquedonen.*, 2 Jul. 1630, l. ii *Decret.* Paul., pag. 31.

(26. Statutum laicorum prohibens moram, et ingressum animalibus in pascuis non comprehendit ecclesiasticos. Sac. cong. Immun., in *unâ montis Falisci*, 24 Jan. 1646, l. iii *Decret.* Paulucci, p. 243.

(27. Si territorium sit proprium communitatis, non intrat immunitas ecclesiasticorum circa pascua. Sac. cong. Immun., in *Amerina*, 7 Oct. 1631 lib. ii *Decret.* Paul., pag. 92.

(28. Verum pascua provenientia non ex tenuta particulari communitatis, sed totius territorii proprii ecclesiarum, et particularium civium reduci debent ad pristinum statum libertatis, tam quoad laicos, quam quoad clericos. Sac. cong. Immun., in *Faventina*, 26 Jun. 1628, lib. ii *Decret.* Paul., pag. 97.

(29. Laici pro belluis ab ecclesiasticis eis traditis sub specie ejusdem contractus nominati census revera transferentis dominium ipsarum belluarum in laicos, tenentur ad solutionem fidæ, seu pasculi, et in hoc decreto sacra Cong. recessit a jam decisis, quod non tenerentur. Sac. cong. Immun., in *Larinen.*, 24 Septemb. 1697, lib. ii *Decret.* Vallem., pag. 113.

(30. Circa edictum episcopi, an obliget clericos ad solvendum pro pascuis aliquam summam minorem, quam laici? Sac. congr. remittit causam ad A. C. Sac. cong. Immun., in *Marsicen.*, 7 Jul. 1699, lib. ii *Decret.* Vallem., pag. 113.

(31. Super controversiis inter abbatem commendatarium, et baronem loci Laterzæ, sacra congr. respondit: « Firma remanente restitutione Jacci, omnia quoad pascua, seu prætentam fidam remittuntur ad A. C. cum facultatibus sacre congregationis. » Sac. cong. Immun., in *Acheruntina* ii, *Decret.* 1704, l. i in *Decr.* Vallem., p. 632.

(32. Cum jus supra pascua animalium competat archiepiscopo Regien. ratione domini temporalis, injungitur episcopo Boven. ut informet, et interim nihil innovet. Sac. cong. Immun., in *Boven.*, 3 Sept. 1695, lib. i *Decret.* Vallem., pag. 213.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(33. De jure pascendi, et quando ipsum secum ferat prohibitionem immutandi cul-

turam, tum restringendi, non incongrue hic disquiritur.

(34. Potest jus pascendi competere vel in propriis agris aliis concessis ad percipiendos fructus duntaxat industriales, uti est tunc, eum compellit *jure domini fundarii*, vel in agris alienis. (35. Priori sane casu non est dubitandum, quin possessores agrorum nequeant immutare culturam, et restringere cum dominium unde provenit libertas immutandi culturam et restringendi, non sit apud possessores agrorum, sed apud illum, qui jus habet pascendi. Cardinal. de Luc., *De servit.*, discurs. 37, n. 10; Capyc. Latr., consult. 83, num. 34, et plur. seq.

(36. At posteriori casu non semper eodem modo se res habet. Porro si jus pascendi in agris alienis competat *jure servitutis veræ et propriæ*, ut est dum ab uno prædio alteri prædio debetur, et sic talia pascantur animalia, quæ prædii vicini instrumento continentur, adeoque prædii accessoria sunt, in hoc pariter casu non est in arbitrio possessorum agrorum, quamvis dominorum, immutare culturam, et restringere. Surd., consil. 27, num. 10; Capoll., *De servit. rustic. præd.*, cap. 9, num. 40; Oter., *De pascuis*, cap. 16, num. 2; Antunez., *De donat. reg.*, tom. II, lib. III, c. 9, n. 78; Cohel., *De Bon. Regim.*, cap. 10, n. 198.

(37. Quod si jus pascendi in alienis agris competat *non jure servitutis veræ et propriæ, sed abusivæ et improprie*, prout est cum non prædio, sed personæ, et quidem indefinite et generaliter pro quibuscunque animalibus debetur, et in hoc disparato casu, si acquisitum ostendatur titulo expresso, eoque *oneroso*, nec in potestate est possessorum agrorum licet dominorum culturam immutare et restringere. Rot., in *Veliterna juris pascendi*, 9 Jun. 1755, § 4, cor. eminentiss. Bussio.

(38. Sin autem acquisitum sit titulo quidem expresso, sed *liberalis concessionis*, puta *statuto, privilegio*, etc., liberum est possessoribus agrorum vi domini immutare culturam, et restringere, cum concessum intelligendum sit, quoad ipsi agri aperti remaneant, prout erant de tempore ipsius liberalis concessionis, ne alias propria cuique liberalitas noceat. Calcan., consil. 50, n. 4 seq.; Casanatt., concil. 22, n. 10; Capiblanco., *De Baron. prag.* II, n. 115; Corradin., *De jur. prælat.*, q. 74, n. 17, et duob. seq.; Thomat., *Decis. Maceraten.* 234, n. 31 et 34; Rot., *coram Molin.*, decis. 774, n. 16 et seq.

(39. Idemque juris est, si acquisitum sit consuetudine, seu præscriptione. Cum con-

SUMMARIUM.

1. Pater, et filius dicuntur una persona. — 2. Dicuntur tamen una, et eadem persona non vere, sed fide, seu juris fictione. — 3. Nomine patris venit etiam avus, et proavus paternus respectu nepotum et pronepotum, seu respectu neptum et proneptum, si fuerint sub potestate avi et proavi. —

suetudo hæc, seu præscriptio proveniat « ex natura campestri, et aperta agrorum, tanquam ex cessante murorum, vel sepium, aut fovearum impedimento: » ut sunt verba card. de Luc., *De servit.*, discurs. 37, n. 6, et adamussum conveniunt Capiblanco., *De Baron. prag.* XI, n. 30; Antonell., *De tempor. legal.*, cap. 110., n. 4; Carol. Anton. de Luc., *ad de Franch.*, decis. 301, n. 6; Thomat., *Dec. Maceraten.* 234, n. 34. Hinc est, quod impediri haud valet, quominus possessores eorundem agrorum, virtute domini, culturam immutent et restringant, Rocc., *Disp. jur. select.*, c. 169, n. 23; Bon-den., *ad Oter. de Pasc.*, cap. 16, n. 5; Panimoll., dec. 25, adnot. 2, n. 36; Rot., in *Prænestina herbarum*, 27 Junii 1736, § Ast, cor. clar. mem. Calcagnino.

(40. Idque procedit, etiamsi agatur de consuetudine, seu præscriptione immemorabili. Tametsi enim vigore consuetudinis, seu præscriptionis immemorabilis allegari regulariter queat quicumque titulus magis utilis; ea tamen in casu, uti habens *certam originem ex mox dicta natura campestri et aperta agrorum*, operari haud valet præsumptionem tituli utilis, adeoque inefficax est ad immutationem culturæ, et restrictum. Rot., in *Signina juris pascendi*, 25 Jun. 1723, § fin., cor. clar. mem. Aldovr.; in *Carpentoraten. Territorii super damnis*, 16 Junii 1747, § 2, et in *confirmatoria*, 2 Decemb. 1750, § 4, cor. reverendis. Molin., et in *Balneoregien. juris pascendi super bono jure*, 25 Januar. 1751, § 3, cor. eminentiss. Bussio.

(41. Solumque consuetudo, seu præscriptio immemorabilis efficax esse potest ad impediendam immutationem culturæ, et restrictum, si illi, qui ex ea acquisiverint jus pascendi, simul prohibuerint, quominus possessores agrorum immutarent culturam, et restringerent, et hi acquieverint. Cæterum, secluso concursu talis prohibitionis, talisque acquiescentiæ, nequit consuetudo, seu præscriptio immemorabilis impedire immutationem culturæ, et restrictum, eo quia fieret transitus *ab affirmativo jure pascendi ad negativum*, illudque longe diversum *jus prohibendi* immutationem culturæ, et restrictum, qui sane transitus non permittitur. Rota, in *Balneoregien. juris pascendi super bono* 1751, 25 Januarii 1751, § 6, coram eminentiss. Bussio; in *Sutrina juris pascendi quoad facultatem faciendi restrictum super reservatis*, 27 Martii 1752, § 3 et 16 Martii 1753, § 3, coram eminentiss. Elephant., et in *Veliterna juris pascendi*, 9 Junii 1755, § 4 et seq., cor. eminent. Bussio.

PATER.

4. Pater filius avi, vivente eodem avo, non habet jus in suos filios, nisi habitu. — 5. Pater, decedente avo, acquirit actu potestatem in suos filios. — 6. De jure communi pater ob transitum ad secundas nuptias non privatur usufructu bonorum filiorum prioris matrimonii. — 7. Adducitur, et solvitur objectio de paritate matris. — 8. Pater non potest beneficium habere in una eccl., et filius in

alia, quando ambæ sunt sorores, v. n. 23. — 9. Pater, et filius possunt celebrare in eadem ecclesia. — 10. Pater legitimus nulla indiget dispensatione ad obtinendum immediate beneficium filii, licet filius, quamvis legitimus, dispensatione egeat ad obtinendum immediate beneficium patris. — 11. Pater enim non prohibetur obtinere immediate beneficium filii sui legitimi. — 12. Pater, reclamantibus filiis, etiam minoribus, uxore mortua, potest professionem in aliqua religione emittere. — 13. Pater, qui dormiens in lecto filium suffocavit, efficitur irregularis. — 14. Pater percussus filium in

Sublata distinctione dominorum et servorum, præcipua personarum divisio ea est, quæ patresfamilias a filiisfamilias distinguit: « Nam civium Romanorum quidam sunt patresfamiliarum, alii filiifamiliarum, quædam matresfamiliarum, aliæ filiaefamiliarum. Patresfamiliarum sunt, qui sunt suæ potestatis, sive puberes, sive impuberes; simili modo matresfamiliarum, filiifamiliarum, et filia, quæ sunt in aliena potestate. » L. 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*. Non satis constat, quomodo Ulpianus matresfamiliarum eas simili modo appellet, quo patresfamiliarum. Nam patresfamilias tunc talis incipit vocari, cum a patria exiit potestate: at materfamilias non modo ea vocatur, quæ sui juris est, sed et ea, quæ in mariti manum venit, licet alterius potestati subjecta. L. 44, ff. *De adopt.* Etenim ut arbitratur Aulus Gel., *Noct. Att.*, lib. xviii, c. 6, « probabilius est matremfamilias appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu, mancipioque, aut in ejus, in cujus maritus manu, mancipioque esset, quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, et in sui hæredis locum venisset; » quæ materfamilias mariti certe potestati subjecta est. Quare non alio modo allatus Ulpiani textus intelligi potest; nisi ibidem sermonem haberi de iis mulieribus, quæ postquam in mariti manum venerunt, defuncto viro, in ejus familia remanserunt, nullo alio supersite, in cujus potestate reversuræ sint. L. 20, 34, ff. *Solut. matrim.*, l. 5, ff. *De bonis damnat.* Notandum tamen, quod hæc distinctio in patres et filiosfamilias minime observatur, ubi agitur de publicis causis et muneribus: « Nam filiosfamilias in publicis causis loco patresfamilias habetur, veluti ut magistratum gerat, vel tutor detur. » L. 9, ff. *De his, qui sui vel alieni juris*.

(1. Pater et filius dicuntur una persona, et habetur expresse in juribus, tam civilibus quam canonicis; in civilibus, in l. *Si quis duobus* 11, cap. *De impuberum et alii substitutionibus*, ibi: « Cum et natura pater et filius eadem esse persona pene intelligantur, » et sæpe alibi. In canonicis in c. *Contradicimus* 21, caus. 35, q. 3, § 1, ibi: « Cum una caro probetur pater et filius, » et sæpe alibi. (2. Dicuntur pater et filius una, et eadem persona, non vere sed fide, seu juris fictione, * ob quosdam juris effectus, ut in contractibus, successioneibus, aliisque de quibus opportuno loco disputandum; prolecto ita * statuunt Baldus, in l. *De tutela*, §

FERRAR. VI.

sacris constit., excommunicat. incurrit: * Sed v. ibi *remissive* *. — 15. Immunitas duodecim filiorum non conceditur patri propter adoptivos. — 16. Talis immunitas non tollitur per emancipationem aliquorum ex filiis. — 17. Nec tollitur ex nuptiis filiarum. — 18. Nec tollitur per professionem aliquorum ex filiis in religione. — 19. Alia, *remissive*. — 20. Pater an, et quando teneatur ad restitutionem mutui sine suo consensu accepti a filio? — 21. An, et quo sensu patris iniquitas transfundatur in filium? Ad n. 22. — Subnect. *Addit. ex aliena manu* ad n. 30.

Si duo, ff. *De legitim. tute.*, et alii communiter.

(3. Nomine patris venit etiam avus et proavus paternus respectu nepotum et pronepotum, seu respectu neptum et proneptum, si fuerint sub potestate avi et proavi. L. *Cum oportet* 6, cod. *De bonis, quæ liberis in potestate*, etc., cum similibus. (4. Pater filius avi, vivente eodem avo, non habet jus in suos filios, nisi habitu, l. *Nam Civium* 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nam qui ex me et uxore mea nascuntur, in potestate mea sunt, item qui ex filio meo et uxore ejus, id est nepos meus et neptis æque in mea sunt potestate. » * Sed non solum liberi nostri patriæ nostræ potestati subjiciuntur; sed et nostræ uxores cum in manum nostram convenerunt, item nurus, et pronurus. Est enim talis uxor nobis loco filia: nurus autem, et pronurus sunt nobis loco neptis et proneptis. Hæc discimus ex lib. III *Instit. Caii*, qui apud collatorem Mosaicarum et Romanarum legum, tit. 16 *De legitima successione*, ita se habet: « Uxor quoque, quæ in manu ejus est, et sua hæres est, quia filia loco est, item nurus, quæ in filii manu est; nam et hæc neptis loco est. Sed ita demum erit sua hæres, si filius, cujus in manu erit, dum pater moritur in potestate ejus non sit. Idem dicimus et de ea, quæ in nepotis manu matrimonii causa sit, quia proneptis loco est. » * (5. Pater, decedente avo, acquirit actu potestatem in suos filios. L. *Nepotes* 5, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nepotes ex filio, mortuo avo, recidere solent in filii potestatem, hoc est patris sui. »

(6. De jure communi pater ob transitum ad secundas nuptias non privatur usufructu bonorum filiorum prioris matrimonii. Gomez ad leg. 48 *Tauri*, num. 1, in fine, Paschalis, *De viribus patr. potest.*, part. 1, cap. 3, num. 37; Ascanius Clemens, *De patria potest.*, cap. 7 et sect. 2, num. 40, vers. *Amplia decimo tertio*; Castillus, *De usufructu*, cap. 3, num. 26; Sanchez, *Consil. moral.*, lib. I, cap. 2, dab. 28 in fine; Joannes Angelus Bossius, *De patr. potest.*, cap. 7, num. 170, et in tractat. *De contractu matrimonii*, cap. 11, num. 276 et 325, et innumeri alii ibi ab ipso citati. Et ratio est, quia filiifamilias ex priori matrimonio nati, per transitum patris ad secundas nuptias, non desinant esse sub patria ipsius potestate, ut omnes concedunt, ergo nec eorum bona desinent esse sub ipsius administratione et usu-